

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

Nationalekonomiska institutionen

NEKK01 Examensarbete – kandidatnivå

HT 2010

Mikrokrediters påverkan på utveckling

2011-01-15

Handledare:

Therese Nilsson

Andreas Bergh

Författare:

Erik Lek

870320-5115

Sammanfattning

Många hinder finns på de finansiella marknaderna i u-länder. Hinder som till exempel brist på information gör att långivarna ofta har svårt att nå de fattiga människorna med billiga finansiella tjänster. MFI försöker med bland annat säkerhetsfria grupplån komma runt dessa problem och därigenom skapa möjligheter för kunderna att ta sig ur fattigdomen. I uppsatsen presenteras för- och nackdelar med MFI:ens system och vilka effekter mikrokrediter har haft på länders utveckling. För att undersöka frågeställningen ifall mikrokrediter påverkar HDI, använder jag en regressionsanalys. Mina resultat, såväl som många andra undersökningar pekar på att mikrokredit användningen inte påverkar utvecklingen på nationell nivå. Uppsatsens diskussioner öppnar däremot upp för att man skulle kunna se effekter på hushållsnivå men att mikrokreditsutbredningen än så länge är för liten för att ha någon effekt på nationell nivå.

Nyckelord: Mikrokrediter, HDI, MFI, Grupplån, U-land

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Frågeställning och hypotes.....	5
1.2 Metod.....	5
1.3 Disposition.....	6
2. Finansiella marknadens misslyckande.....	7
2.1 Landsbygdens kreditmarknad.....	7
2.2 Stort behov.....	7
2.3 Informationsbegränsningar.....	8
2.4 Långgivarna.....	9
2.4.1 Formella långgivare.....	9
2.4.2 Informella långgivare.....	10
2.4.3 Sektorerna samverkar.....	11
3. Mikrofinans.....	13
3.1 Vad är det?.....	13
3.2 Starten - Grameen Bank.....	13
3.3 Vad syftar mikrofinans till?.....	15
4. Mikrokrediternas lösningar.....	16
4.1 Grupputlåning.....	16
4.2 Lånen går till kvinnor.....	17
4.3 Amorteringar.....	19
4.4 Högre återbetalningsgrad med hjälp av gruppsyck.....	19
4.5 Veckomötenas fördelar.....	20
5. Sammanfattning: Mikrofinansinstitutens roll på finansiella marknader.....	21
6. Mikrokrediters påverkan.....	22
7. Vilka deltar i mikrofinansprogrammen? Och hur påverkas övriga befolkningen i samhället?.....	24
7.1 Bortom mikrokrediter.....	25
8. Kritik mot mikrokrediter.....	27
8.1 Potentiella problem.....	27
8.2 Kritik.....	29
8.3 Ränteproblematiken.....	30
9. Regressionsanalys.....	32

9.1 Undersökningens variabler.....	32
9.1.1 Human Development Index.....	32
9.1.2 Andel låntagare av befolkningen.....	33
9.1.3 Hälsoutgifter.....	33
9.1.4 Utbildningsutgifter.....	33
9.1.5 Bistånd.....	34
9.1.6 Utländska direktinvesteringar.....	34
9.1.7 Demokrati.....	34
9.1.8 Politisk stabilitet.....	35
9.1.9 Politisk effektivitet.....	35
9.1.10 Regioner.....	35
9.2 Regressioner.....	36
9.3 Analys.....	39
10. Slutsats.....	41
11. Referensförteckning.....	44
12. Bilaga.....	47

1. Inledning

879 miljoner människor levde 2005 på mindre än \$1/dag (ppp). Det är visserligen 650 miljoner färre än 1981 men det är fortfarande 16,1 procent av alla människor som lever i utvecklingsvärlden¹. I September 2000 tog FN:s medlemsstater ett steg för dessa människor. De dåvarande 189 staterna undertecknade då millenniemålen, de 8 utvecklingsmål som syftar till att minska fattigdomen fram till 2015. Dessa utvecklingsmål har sedan dess präglat ländernas strävan till utveckling² och ser ut enligt följande:

1. Andelen fattiga ska halveras. FN:s fattigdomsgräns går vid \$1/dag (PPP)
2. Alla barn ska gå ut grundskolan
3. Eliminera könsskillnader
4. Reducera barnadödligheten under 5 år med två tredjedelar
5. Reducera modersdödligheten vid födsel med tre fjärdedelar
6. Stoppa utbredningen av HIV/AIDS, malaria och andra stora sjukdomar.
7. Försäkra om miljömässig hållbarhet
 - andelen utan färskt dricksvatten och grundsanitet ska halveras
8. Utveckla globalt partnerskap för utveckling³

Nobels fredspristagare 2006, Muhammad Yunus har genom sin bank Grameen Bank sedan 70-talet försökt lösa denna typ av frågor. Grameen Bank verkar för att ge fattiga människor i Bangladesh tillgång till finansiella tjänster, och därigenom försöka få dem ut ur fattigdomen. De har satt upp 10 mål som medlemmarna ska klara av för att inte längre anses fattiga. Dessa mål är:

1. Boende – familjen ska bo i ett hus som är värt 25000 taka (Bangladesh valuta) eller ha ett tunt tak där alla i familjen har en säng att sova i.
2. Rent vatten – familjen ska dricka rent brunsvatten, eller rena det genom kokning, renande tabletter eller filter.
3. Utbildning – alla barn över 6 år går eller har gått ut grundskolan.
4. Veckoamorteringen uppgår till åtminstone 200 taka per vecka.
5. Familjen använder latrin som inte medför sanitära olägenheter.

1 Chen och Ravallion, The developing world is poorer than we thought, but no less successful in the fight against poverty, 2008, s. 18 & 32 & 34

2 Todaro och Smith, Economic Development, 2006, s. 22-23

3 www.undp.org/mdg, 2010-12-18, 1990 är basåret för målen

6. Familjen använder lämpliga kläder för vädret och har myggnät.
7. I tillägg till huvudinkomstkällan har familjen någon annan källa som köksträdgård, fruktträd eller liknande.
8. Låntagaren har även en årlig medelbalans på ett sparkonto på åtminstone 5000 taka.
9. Familjen äter 3 måltider om dagen.
10. Familjen har råd att ta lämplig hjälp vid sjukfall inom familjen.⁴

Om man jämför dessa olika mål från FN och Grameen bank så inser man snart att många av punkterna är ganska lika. Många forskare anser även att mikrofinans är ett bra verktyg för att minska fattigdom.⁵ Så tanken med denna uppsats är att undersöka hur mikrokrediter fungerar för att reducera fattigdom, och om detta ger något utslag i länders HDI.

1.1 Frågeställning och hypotes

När jag tittar på FN:s utvecklingsmål och jämför det med vad Grameen Bank anser om en person som kommit ur fattigdomen, så ser jag många likheter. Eftersom att Grameen Banks grundidé är att föra ut människor ur denna fattigdom genom att förse dem med mikrokrediter vore det intressant att se om förekomsten av mikrokrediter påverkar ländernas utveckling och fattigdomsutbredning.

Min frågeställning är därför: Har mikrokrediter någon effekt på ländernas HDI, eller någon av HDI:s komponenter, BNP, Kunskap, Livslängd.

Min hypotes är att det är troligt att krediterna kan hjälpa till att reducera fattigdomen, men därmed är det inte säkert att jag kommer kunna se någon påverkan på HDI-måttet eftersom utbredningen av krediterna fortfarande är relativt liten.

1.2 Metod

För att undersöka min frågeställning kommer jag använda både empiri och teori. Jag kommer presentera teorin bakom mikrokrediter såväl som andra aktörer på den finansiella marknaden i u-länder. Sedan kommer jag även ta upp vad man har sett för effekter av mikrokrediter runt om i världen. Till sist kommer jag utföra en egen regressionsanalys för att försöka undersöka min frågeställning.

⁴ www.grameen-info.org, 2010-12-18

⁵ Morduch och Haley, Analysis of the effects of microfinance on Poverty reduction, 2002, s. 1

1.3 Disposition

Jag kommer i nästa kapitel presentera några karakteristika av den finansiella marknaden i u-länder. Där kommer det fram problem som olika aktörer stöter på och hur dessa problem tacklas. I kapitel tre och fyra presenteras vad mikrofinans är, hur och varför det uppkom samt hur deras system fungerar. Kapitel fem sammanfattar de tidigare kapitlen lite kort innan jag fortsätter med hur människor på olika sätt drar nytta av krediterna. I kapitel sju tar jag även upp dess effekter på andra delar av samhället, för att i kapitel åtta få med lite kritiska röster mot mikrofinanserna. Jag presenterar sen i kapitel nio min egen regression och gör en analys av den för att till sist knyta ihop arbetet i en slutsats i kapitel tio.

2. Finansiella marknadens misslyckande

2.1 Landsbygdens kreditmarknad

Det finns några olika kännetecken på landsbygdens kreditmarknader i u-länder.

Informationsbegränsningar är ofta ett problem. Detta gör att långgivaren inte vet vem som är kreditvärdig, hur lånet kommer användas, eller hur projektet går. **Segmentering**, långgivarna skaffar sig ofta en kundkrets som de lånar ut till gång på gång, och man knyter nära band med dessa så man kan ha bra koll på dem. Detta gör det även svårt att byta långgivare. Man **sammankopplar** ofta olika marknader. Det är vanligt att köparen av ens produktion även är ens långgivare, eller att markägaren är långgivare till sina anställda. Detta gör det enklare för långgivaren att ha koll på sina pengar samt att han kan ha olika villkor i kontrakten som minskar risken för försummelse. Stor **variation i räntor** är ett annat kännetecken. Flera faktorer spelar in, var man befinner sig, vem man får lånet av och villkor i andra typer av handelstransaktioner mellan parterna. Det finns allt från nollränte-lån till uppåt 200 procent i årlig ränta. **Ransonering** är ett annat vanligt förekommande fenomen, antingen genom att räntorna höjs vid högre lånesummor för att avskräcka eller genom att kort och gott förneka lån till vissa potentiella låntagare. Ett sista kännetecken är **exklusivitet**, då de informella långgivarna ser till att låntagarna endast har en långgivare, vilket skapar små lokala monopol som långgivarna kan utnyttja.⁶

2.2 Stort behov

Likväl som de flesta av oss i de mer utvecklade länderna så behöver fattiga människor i u-länder under vissa perioder i livet använda sig av olika finansiella tjänster för att kunna förbättra sin livssituation. De kanske till exempel behöver lån till råvaror för sin produktion, spara pengar för konsumtionsutjämning efter en bra skördesäsong, eller en försäkring mot att skörden försvinner under någon katastrof.⁷ Lån kan även behövas för andra ändamål som inte är produktiva, så som husbyggande, utbildning eller för att arrangera olika typer av festligheter.⁸

Problemet är att 2-3 miljarder människor eller ca 90 procent av befolkningen i de minst utvecklade länderna saknar tillgång till några formella finansiella tjänster.⁹ Detta är en förlust både för de

6 Ray, Development Economics, 1998, s.540-543

7 Zeller och Meyer, Triangle of Microfinance, 2002

8 Chen och Snodgrass, Managing resources, activities and risk in urban India: The impact of Sewa Bank, 2001, s.93

9 www.uncdf.org, 2010-10-27

exkluderade människorna själva och deras familjer men även för samhället i stort eftersom det går miste om duktiga entreprenörer som aldrig får chansen att komma ut på marknaden,¹⁰ för inga bevis pekar på att fattiga skulle vara sämre entreprenörer än rika människor.¹¹

I brist på tillgång till formella banker får de fattiga vända sig till informella långgivare, så som grannar eller affärspartners. Till skillnad från de formella institutionernas försök att ge låga räntor och förhålla sig till regelverk, har de informella långgivarna stora variationer vad gäller räntan, och oftast så är den väldigt hög. En anledning till att fattiga ändå använder sig av informella långgivare är deras flexibilitet. De kan serva sina kunder på ett bättre sätt.¹²

2.3 Informationsbegränsningar

Långgivarna står inför en svår uppgift då informationen på den finansiella marknaden i u-länder är begränsad. Den bristande informationen ger upphov till en rad problem vid långgivning.¹³

Adverse selection är ett sådant problem. Det innebär att långgivaren inte kan veta om en viss låntagare är en säker eller osäker investering. Långgivarna kan då välja att ge en genomsnittsränta till alla låntagare. Den räntan kommer troligtvis vara relativt hög för att kompensera mot de låntagarna som är riskfyllda.¹⁴ Eftersom de som tar lån till säkra projekt ofta får en lägre avkastning än om man satsar på ett riskfullt projekt så kommer de säkra projekten inte genomföras då de tycker räntan är för hög. Vidare så kommer de som har riskfyllda projekt och vars projektet inte lyckas, inte heller ha råd att betala tillbaka lånet, vilket gör att banken kommer få stå för förlusterna. Så i och med informationsbegränsningarna så kommer de som har säkra projekt att drivas bort från lånen, och bankerna står med risken för en mängd osäkra projekt, och detta kallas adverse selection.¹⁵

Ett annat problem som uppstår på grund av den bristfälliga informationen är moral hazard. Det problemet är uppdelat i två delar, ex ante och ex post. Ex ante moral hazard innebär att långgivaren inte vet hur hans pengar kommer användas. Låntagaren kanske efter att hon har fått lånet

10 Ray, Development Economics, 1998, s.270

11 Morduch och Haley 2002, analysis of the effects of microfinance on povertyreduction, s.2

12 Aleem, Imperfect information, screening and the costs of informal lending: A study of a rural credit market in Pakistan, 1990, s. 332

13 Ray, Development Economics, 1998, s.540

14 Armendáriz och Morduch, The Economics of Microfinance, 2005, s.88-89

15 Ray, Development Economics, 1998, s.554

bestämmer sig för att använda pengarna till ett väldigt riskfyllt projekt med stor risk att misslyckas, eller kanske att spendera lånet på konsumtionsvaror som inte genererar några inkomster. I och med att de fattiga i många fall inte har några besparingar sedan tidigare som de vid försummelse kan använda till amortering, så betyder detta att bankerna får utstå ytterligare risker eftersom de i detta läge får stå för förlusterna.

Det andra moral hazard-problemet uppstår när låntagaren ska betala tillbaka lånet. Hon kan då säga att hon inte har pengar för återbetalningen trots att hon egentligen har det. Eftersom banken inte kan veta om hon talar sanning eller ej leder detta till en risk för banken, en risk om frivillig försummelse vilket kallas ex post moral hazard.¹⁶ För att driva in betalningarna i sådana här fall i i-världen kan bankerna använda sig av det legala systemet, men eftersom även det är bristfälligt i många u-länder så måste bankerna försöka komma på andra sätt att få in återbetalningarna.¹⁷

Vidare är det svårt för en bank att veta hur bra projektet verkligen är innan lånen betalas ut. Går lånet till en bit mark, kanske den inte är tillräckligt odlingsbar för att generera vinster. Låntagaren kanske inte heller är tillräckligt duktig som entreprenör. Det finns flera olika faktorer som är osäkra som banken inte kan få reda på innan lånet är utbetalt.¹⁸

2.4 Långivarna

2.4.1 Formella långgivare

Som sagt så lyckas inte de formella långivarna nå särskilt många av de fattigaste i U-världen, och det finns olika anledningar till detta.

En anledning är att de verkar för långt ifrån sina kunder, detta gör att det är svårare att få tillgång till lämplig information. På grund av den stora risken det innebär att låna ut till fattiga så behöver bankerna diversifiera sig, vilket i sin tur gör att de kommer för långt ifrån sina kunder.

För att skydda sig mot risker som uppstår pga. informationsbrister (Adverse selektion och moral hazard) så använder sig vanliga banker av säkerheter. Problemet med detta agerande är att de då utesluter en stor del av befolkningen som saknar säkerheter. Även om det sen finns många fattiga

16 Armendáriz och Morduch, *The Economics of Microfinance*, 2005, s. 98

17 Ray, *Development Economics*, 1998, s. 530

18 Ray, *Development Economics*, 1998, s. 553

som har tillgångar att erbjuda som säkerhet så kanske de inte accepteras av banken. Exempel på sådana tillgångar kan vara ett litet landområde, vilket orsakar för stora kostnader för banken vid en försäljning för att banken ska få tillräckligt med vinst, eller så skulle de kunna jobba sig fria från lånet men det accepteras inte heller av vanliga banker.¹⁹

En annan sak som utesluter de fattigaste från de vanliga bankerna är att lånen som de är intresserade av är såpass små så att de inte ger tillräcklig vinst för att täcka de administrativa kostnaderna för bankerna. En sista anledning är att de vanliga bankerna hellre lånar ut till rikare människor, då de oftare vid fall av försummelse kan hitta några kronor längst ner i fickorna att betala tillbaka lånen med, vilket fattiga ofta saknar.²⁰

2.4.2 Informella långgivare

De formella bankernas misslyckanden har gjort att de lokala informella långgivarna har vunnit en stor marknad. De jobbar närmare sina kunder så att de enklare kan övervaka sina investeringar och till skillnad från bankerna kan de acceptera säkerheter som en liten bit land, eller arbete. Det är även tänkbart att en landägare som lånar ut pengar ser en bit mark som säkerhet som ett billigt sätt att förvärva marken, och kanske hellre tar den i beslag än att återfå lånet. Detta i sin tur kan göra att de höjer räntan så att låntagaren inte klarar av att betala tillbaka. Det samma kan gälla om man tar arbete som säkerhet, arbetsgivaren kanske vill försäkra sig om att ha billig arbetskraft tillgänglig och accepterar då arbete som säkerhet för ett lån.²¹

Hur kontrakten ser ut på den informella marknaden skiljer sig mycket. Räntor och summor skiljer sig väldigt och beror på vem långgivaren är och hur övriga villkor i kontraktet ser ut.²²

Transaktionerna går ofta mellan grannar och kompisar, där lånen kan vara utan ränta.²³ Andra stora aktörer är godsägare som ger krediter till sina anställda, eller försäljare till sina leverantörer.²⁴

Eftersom det ofta i dessa fall är långgivaren som sätter villkoren kan detta leda till att låntagaren efter dagens slit endast klarar av att skaffa mat för dagen och betala tillbaka lånet för att göra samma sak nästa dag och därigenom inte komma ur fattigdomen.

19 Ray, Development Economics, 1998, s.533-534

20 Ray, Development Economics, 1998, s.533

21 Ray, Development Economics, 1998, s.536

22 Ray, Development Economics, 1998, kap.14

23 Chen och Snoddgras, Managing Resources, activities, and risk in urban India: The impact of Sewa Bank, 2001, s.190

24 Ray, Development Economics, 1998, s.537

I och med att de lokala långgivarna agerar närmare sina låntagare har de också större chans än bankerna att övervaka hur pengarna används, och därmed kan man minska riskerna för lånet. Men trots att de i många fall kan ha större tillgång till information så betyder inte det att informationen är gratis. För att få lämplig information undersöker de sina kunder grundligt. Under en sådan undersökning som kan ta ett år faller många lånansökningar bort. Kostnaderna för kontrollen ökar i sin tur räntorna. Dessa svårigheter att byta långgivare för även med sig att problem som adverse selection och moral hazard reduceras.²⁵

De informella långgivarna har ofta sammankopplade kontrakt mellan olika marknader, som kredit-, arbete- och varumarknad.²⁶ Denna sammankopplingen kan till exempel innebära att en långgivare får köpa låntagarens produktion till ett förutbestämt pris, eller långgivaren får rättigheterna till låntagarens egendomar under låneperioden.²⁷ När man sammankopplar olika marknader på detta sättet så kan långgivaren välja att ta ut en lägre ränta eller i vissa fall ingen ränta alls, eftersom han får in pengar på andra sätt, som till exempel lägre inköpspris eller lägre utbetald lön. När parterna är mer integrerade med varandra på olika marknader kan de även få tillgång till mer information om varandra vilket minskar riskerna för långgivaren. Utöver användningen av alternativa återbetalningssätt, kan långgivaren även acceptera andra säkerheter som gynnar honom gentemot sin kund, exempelvis arbeta sig ur skulden med lägre lön.²⁸

2.4.3 Sektorerna samverkar

Även om den formella marknaden inte lyckas särskilt bra med att direkt nå de fattiga behövande med finansiella tjänster så kan de nå dem indirekt, genom de informella långgivarna. Den formella sektorn är en vanlig kapitalkälla för långgivare i den informella sektorn.²⁹

Denna samverkan kan föra med sig både för- och nackdelar för låntagarna. En given fördel är tanken om att ifall formella sektorn försöker få in mer kapital till den informella marknaden så kommer antalet långgivare att stiga. Detta kommer medföra en större konkurrens mellan dem vilket borde genom vanlig ekonomisk teori bidra till lägre ränta.

25 Aleem, Imperfect information, screening, and the cost of informal lending: A study of a rural credit market in Pakistan, 1990, s. 333 & 335

26 Ray, Development Economics, 1998, s.538

27 Ray, Development Economics, 1998, s.561

28 Ray, Development Economics, 1998, s.564

29 Ray, Development Economics, 1998, s.538

En nackdel med att konkurrensen och antalet långgivare stiger är att låntagarnas incitament för att betala tillbaka minskar, eftersom att de då har fler andra långgivare att falla tillbaka på. Detta minskar även kraften i hoten om att man inte får några framtida lån.

En annan effekt kan vara att man genom ett ökat penningflöde till informella långgivare kan spräcka ut vissa, och därmed kanske till och med minska tillgängligheten till krediter för en del fattiga låntagare. Tänk att det finns två kreditgivare där den ena är riktigt bra på att urskilja vilka låntagare som är bra och vilka som är dåliga. Till en början kanske inte den duktiga långgivaren har tillräckligt med kapital för att serva alla bra låntagare vilket gör att även den sämre långgivaren kan ha några bra som kompenserar för de sämre i hans kundkrets. Om sen den duktige långgivaren får mer kapital kan han kanske sno åt sig alla de bra låntagarna och den andra långgivaren står där med endast dåliga, vilket i sin tur kommer driva honom ut från marknaden. Det ytterligare kapitalet bidrar då till att färre fattiga människor på den informella marknaden får tillgång till krediter samt att långgivaren som blir ensam kvar på marknaden kan höja räntorna eftersom han nu har monopol.³⁰

Kontentan av detta är att även om den formella sektorn har goda avsikter när den skickar kapital till den informella sektorn, så kanske inte alltid utfallet blir som man tänker sig från början.³¹

Så varken de vanliga bankerna eller de informella lokala långgivarna lyckas särskilt bra med att förse de behövande fattiga med de krediter, till rimliga priser, som hade hjälpt dem att generera inkomster och diversifiera bort risker.³²

30 Ray, Development Economics, 1998, s.577

31 Ray, Development Economics, 1998, s.578

32 www.uncdf.org, 2010-10-31

3. Mikrofinans

3.1 Vad är det?

Mikrofinans består av flera olika finansiella tjänster som är avsedda för människor som lever i fattigdom. Tjänsterna innehåller lån (mikrokrediter), sparande, försäkringar och transfereringar. Till skillnad från vanliga banker erbjuder mikrofinansinstitut dessa tjänster i mycket små summor, vilket i en vanlig bank hade setts som för kostsamt för att erbjuda.³³

3.2 Starten - Grameen Bank

På 70-talet föreläste Muhammad Yunus på universitetet i Chittagong i Bangladesh när en svält katastrof härjade ute på gatorna, han kände att han inte kunde fortsätta att berätta om alla nationalekonomins fantastiska lösningar, för när han såg sig runt i samhället såg han en helt annan verklighet. Han bestämde sig därför för att börja studera igen och denna gång så vill han ta reda på allting om grannbyn Jobra. Han hoppades att han skulle kunna hjälpa människorna rent praktiskt i stället för som tidigare med olika teorier. Han började prata med människorna och försökte få sig en uppfattning om vad de hade för dagliga problem och se om han kunde hjälpa dem. Det visade sig att många hade problem med att få tag på det minsta kapital för att köpa lite råmaterial till sin produktion. Han pratade med en kvinna som gjorde bambupallar. För att kunna producera pallarna köpte hon in bambu på lånade pengar, lånen fick hon av köpmännen. Hon köpte in bambun för motsvarande 22 amerikanska cent, och för att betala tillbaka lånet var hon tvungen att sälja tillbaka pallen till köpmannen för 24 cent, hon gjorde alltså en vinst varje dag på 2 cent. Alternativa långgivare skulle troligtvis bli ännu värre enligt kvinnan, hon hade en granne som betalade 10 procent ränta per vecka!³⁴

Så ser det ut för många fattiga, de måste för att över huvud taget få ta ett lån gå med på villkor som gör att de inte kommer komma ur fattigdomen. I en fältstudie som gjordes av Irfan Aleem i Pakistan visade det sig att låntagarna fick betala i genomsnitt 78,7 procent i ränta per år. Med räntor som uppgick till 200 procent visade det sig även att det var stora differenser mellan räntorna.³⁵ Men sen

33 www.themix.org, 2010-10-28

34 Yunus, Jolis, De fattigas bankir, 2007 s. 16-21

35 Aleem, Imperfect information, screening, and the cost of informal lending: A study of a rural credit market in Pakistan, 1990, s. 344

finns det även fall så som det ovanstående i Bangladesh eller till exempel i länder där den muslimska lagen Sharia efterlevs och det inte tillåts att ta ut någon ränta. Då används andra möjligheter för långgivaren att tjäna pengar på det utlånade kapitalet. I kvinnans fall gäller att köpmannen får köpa produktionen till ett av köpmannen förutbestämt pris.³⁶

Yunus samlade in sådan här information från hela byn och kom fram till att det fanns 42 människor som satt i samma situation som kvinnan med bambupallen, och för att få råmaterial till deras produktion hade de tillsammans lånat \$27.³⁷ Detta problem hade kunnat lösas av vanliga formella finansiella institutioner men de vägrar i enighet med finansiella teorier att låna ut pengar till fattiga utan några som helst säkerheter för återbetalning. Det skulle också bli väldigt dyra lån för dem att distribuera. Yunus bestämde sig därför för att låna ut dessa små slantar till de fattiga i Jobra utan att ta ut någon ränta med villkoret att de skulle betala tillbaka när de fick råd.

Han beslöt sig sen för att gå vidare och försöka se till att fler fattiga människor kunde få tag på sådana här små lån. Det var dock lättare sagt än gjort. Han försökte övertala banktjänstemän att börja låna ut, men utan resultat. Argumenten de angav var att dels administrationskostnader så som ifyllning av blanketter var större än förtjänsten för såpass små lån. Det avgörande argumentet var att de fattiga inte hade några tillgångar att pantsätta som garanti för återbetalning. Yunus själv kunde inte förstå sig på något av argumenten. Han tyckte att blanketterna var onödiga, och för övrigt är det svårt för en analfabet (som de flesta i detta kundsegment är) att fylla i dessa, vilket gör att många av de fattiga redan där stängs ute från formella lån. Vidare tyckte han även att säkerheter var onödigt eftersom dessa människorna jobbade för att få mat på bordet, och om de inte skulle betala tillbaka så skulle de tappa möjligheten till framtida lån vilket minskar deras möjlighet att klara sig nästa dag. Med andra ord har de deras egna familjers liv som säkerhet.³⁸

Det var efter detta som Yunus bestämde sig för att starta upp en mikrofinansbank, Grameen Bank. Han försökte kort och gott hjälpa dessa allra fattigaste människorna i samhället, de som hade uteslutits från de vanliga formella bankerna, de som jobbade för att över huvud taget ha mat på bordet, ha ett bord att ställa maten på, eller ha ett skyddande tak över huvudet.

36 Ray, Development Economics, 1998, s. 563-564

37 Yunus, Jolis, De fattigas bankir, 2007 s. 24

38 Yunus, Jolis, De fattigas bankir, 2007 s. 25 & 87-90

3.3 Vad syftar mikrofinans till?

För att uppnå det internationella målet om fattigdomsreduktion har Christopher Dunford identifierat fem viktiga delmål, som mikrofinansiering kan hjälpa till att uppnå:

Företagsutveckling – genom att ge små egenföretagare tillgång till finansiella tjänster, kan de utvidga sina verksamheter så att de även kan anställa andra.

Innovation och investering – Småskaliga entreprenörer kan när de får tillgång till krediter få möjlighet att anskaffa nya insatsvaror, ny teknologi och anamma nya produktionsprocesser. Detta kan hjälpa dem förbättra sin produktivitet och därigenom sina inkomster.

Konsumtionsutjämning – Kunderna kan genom krediter och sparande jämna ut konsumtionen över året, så att de inte påverkas lika hårt av till exempel säsongsvariationer i produktionen, familjesjukdomar eller naturkatastrofer.

Kvinnlig status – Stärka kvinnors och andra missgynnade gruppers rättigheter och deltagande i lokal utveckling.

Utveckling av det finansiella systemet – Försöka minska kostnaderna och öka tillgängligheten till finansiella tjänster för de fattiga som i normala fall saknar tillgång.³⁹

Utöver detta kan man även lägga till **självförtroendehöjande** – Mikrofinansinstituten visar tillit till sina kunder och det ökar deras självförtroende. När en låntagare sen även ser att hon klarar av att använda lånen så växer självförtroendet ytterligare. Detta självförtroende kan vara minst lika viktigt som lånet i sig för kundernas utveckling.⁴⁰

39 Dunford, Evidence of microfinance's contribution to achieving the millennium development goals, 2006, 1-2

40 Robinson, The microfinance revolution Sustainable finance for the poor, 2001, s. 37

4. Mikrokrediternas lösningar

Mikrofinansinstitutioner (MFI) har kommit med lösningar på många av de problem som finns på de finansiella marknaderna i u-länderna. De försöker att få bukt på problemen med låg återbetalningsgrad, ofullständig information och dålig utbredning. Detta genom att ge ut lån till grupper utan några fysiska säkerheter samt att de även uppmuntrar till sparande.⁴¹

4.1 Grupputlåning

I stället för att låta kunderna låna individuellt så erbjuder många av institutionerna lån till grupper om fem, där alla är betalningsskyldiga. Om lånen inte betalas tillbaka så kommer ingen i gruppen få ta några nya framtida lån. Detta gör att bankerna kan använda sig av information som de själva inte har, information om till exempel kreditvärdighet. De använder informationen genom att låta individerna själva bestämma vilka de ska bilda grupp tillsammans med. Formeringen av grupperna blir vanligtvis så att de som har hög kreditvärdighet kommer i samma grupp, detta kallas assortive matching. Det är lätt att förstå att alla kommer vilja vara med de mest kreditvärdiga, och dessa kommer i sin tur välja de som är mest säkra till återbetalning, därigenom kommer de som inte är kreditvärdiga att uteslutas.⁴² Konkurrensen och grupstrycket att betala tillbaka som bildas inom och mellan grupper kommer att öka återbetalningsgraden.⁴³

Med systemet att medlemmarna själva formerar grupperna kommer banken inte bara kunna skicka över risken till låntagarna, utan även kanalisera dem vidare till de riskfyllda låntagarna. På grund av att assortive matching föreligger kommer banken kunna anamma lägre räntor till alla. Detta eftersom medlemmarna är gemensamt ansvariga för lånen. I och med att de riskfyllda låntagarna oftare kommer försumma lånen så kommer också deras kamrater oftare få hjälpa dem. Om de inte gör det så förlorar gruppen möjligheten till framtida lån, detta blir alltså en risk som de riskfyllda låntagarna drar på sig. De säkra låntagarna däremot hittar varandra och får det bättre med den lägre räntan. Så med hjälp av gruppformerering kan banken använda sig av information de inte har, och sälla bort risk. I och med detta minskar adverse selection.⁴⁴

41 Khandker, Micro-finance and Poverty Evidence using panel data from Bangladesh, 2003, s.2

42 Ray, Development Economics, 1998, s. 579-580

43 Yunus, Jolis, De Fattigas Bankir, 2007, s. 116

44 Armendáriz och Morduch, The Economics of Microfinance, 2005, s. 89-90

Detta system underlättar också övervakningen hur pengarna används. När banken nu har lämnat över risken för försummelse till gruppens medlemmar så kommer de också ha incitament för att övervaka hur deras gruppkamrater kommer använda sina lån. De kan kanske också påverka medlemmarna att satsa på säkrare investeringar framför alltför riskfyllda.⁴⁵ I jämförelse med bankerna har gruppmedlemmarna enklare att utföra denna övervakning, då de kanske bor närmare medlemmen eller känner henne. Ett annat sätt som medlemmarna kan pressa varandra till att betala är att införa sanktioner mot de som försummar. I många fall räcker det även med att man hotar om sanktioner och att dessa inte behöver utnyttjas. Detta är ett medel som bankerna har svårt att använda,⁴⁶ de hade kanske kunnat ta till det legala systemet, men som tidigare nämnts är det ofta bristfälligt i u-länderna. Så grupperna kan även bidra till att minska moral hazard.

Grupputlåningen för alltså med sig tre fördelar för långgivaren, dels slipper han granska alla låneansökare (adverse selection), han behöver inte övervaka användningen (ex ante moral hazard) av dem och han slipper även att jobba så hårt för att få tillbaka pengarna (ex post moral hazard). Allt detta eftersom man har lämnat över incitamentet för dessa aktiviteter till medlemmarna i de olika grupperna.⁴⁷

4.2 Lånen går till kvinnor

Över 63 procent av lånen världen över går till kvinnor, vissa banker går ännu längre så som Kenya Women Finance Trust som endast har kvinnliga låntagare.⁴⁸ Detta har flera olika anledningar som sträcker sig från att de är mest behövande till att de är bättre kreditvärdiga.

Fler kvinnor än män är fattiga, jämför man vem som drabbas hårdast av fattigdom sett till alla u-länder så drabbas kvinnorna värst, tillsammans med barnen.⁴⁹ Orsakerna är många till detta men en av dem är att de har mindre tillgång till vanliga löneanställningar, det gör att de blir tvungna att förlita sig till egenföretagande. Ofta sköter de sin produktion i sina hem så att de samtidigt kan uppfostra barnen. Många av dessa kvinnor står inför stora problem med att deras produktion kräver någon form av initial investering, till exempel köp av insatsvaror som utsäde eller tyger. För att klara av dessa insatsvaruinköp behöver de vanligtvis ta lån, vilket de ofta inte har möjligheter till.⁵⁰

45 Ray, Development Economics, 1998, s.580

46 Armendáriz och Morduch, The Economics of Microfinance, 2005, s. 96-98

47 Armendáriz och Morduch, The Economics of Microfinance, 2005, s. 87

48 www.mixmarket.org, 2011-01-09

49 Todaro och Smith, Economic development, 2006, s. 227

50 Pitt och Khandker, Impact of Group-based credit programs on poor households in Bangladesh, 1998, s. 961-962

Kvinnor tar större ekonomiskt ansvar och har större kampvilja att ta sig ur fattigdomen och om de får chansen till lån så är de bättre på att betala tillbaka dem.⁵¹ De är även snabbare på att anpassa sig och sina aktiviteter till självhjälpsprogrammen.⁵² Kvinnor har också visat sig använda lånen på ett bättre sätt vilket ger dem högre kreditvärdighet.⁵³

Vidare, om kvinnorna tjänar mer pengar har det visat sig att de investerar mer pengar i hushållet i stället för att köpa saker till sig själva vilket är en viktig sak om man försöker få familjer ur fattigdom.⁵⁴ De ser även till sina barn på ett bättre sätt, genom att de i större utsträckning försöker låta dem gå i skolan och öka deras näringsintag.

En annan viktig effekt av att lånen går till kvinnorna är att det stärker deras självkänsla och självförtroende. De får ett större inflytande i både hem och samhälle och kan i större utsträckning påverka ojämlikheter mellan könen i samhället.⁵⁵ Detta förtäljer även en konversation som Muhammad Yunus hade med en make till en kvinna som gått med i Grameen Bank. Mannen var nöjd med sin frus deltagande förutom på en punkt, ”Förr slog jag min fru, men nu leder det bara till bekymmer. Kvinnorna i Faridas grupp kom till mig och skällde och skrek. Det var inget jag gillade. Vem gav dem rätten att skrika på mig? Jag gör väl vad jag vill med min fru? När jag slog henne förr var det ingen som brydde sig. Hädanefter blir det annorlunda. Hennes grupp hotade med att de kommer bli elaka om jag slår min fru igen.”⁵⁶

En annan anledning till att kvinnorna behöver lånen är att i Asien till exempel, när inkomsterna minskar, förlitar sig fler och fler familjer på kvinnorna som den primära inkomstkällan, och i många av de fattigaste familjerna är det kvinnorna som styr.⁵⁷ Så för att nå de fattigaste måste man börja med att nå kvinnorna.

51 Littlefield, Morduch, Hashemi, Is microfinance an effective strategy to reach the millennium development goals?, 2003, s.5

52 Yunus, Jolis, De fattigas bankir, 2007, s. 99

53 Khandker, Khalily, Khan, Grameen Bank: Performance and Sustainability, 1995, s.12

54 Littlefield, Morduch, Hashemi, Is microfinance an effective strategy to reach the millennium development goals?, 2003, s.5

55 Littlefield, Morduch, Hashemi, Is microfinance an effective strategy to reach the millennium development goals?, 2003, s.5

56 Yunus, Jolis, De fattigas bankir, 2007, s. 103

57 Islam, Microcredit and poverty Allevation, 2007, s.11

Ett annat argument är: ``When women earn, children learn''⁵⁸, att barnen lär sig av sin moder och växer upp för att förbättra sin livssituation av ekonomiska aktiviteter och välfärd. Till sist så finns det undersökningar som visar att även om kvinnorna inte själva utnyttjar lånen så drar de ändå nytta av dem genom att stärka sina positioner, trots att de endast överlämnar pengarna till någon annan i hushållet.⁵⁹

4.3 Amorteringar

En annan skillnad som MFI:en gör i jämförelse med de vanliga bankerna är att de ser till att deras lån amorteras oftare, och då med lägre summa varje gång. Vid mikrokrediternas födelse tänkte Yunus låna ut 365 taka, med en amorteringstid på ett år så att låntagarna varje dag skulle betala tillbaka en taka (motsvarande 4 cent). Detta visade sig dock ohållbart, men då gick de i stället över till veckovisa amorteringar, vilket de praktiserar än idag. Detta gör att den psykiska belastning som låntagare kan känna, när de måste lämna tillbaka en stor summa pengar efter kanske ett halvår, försvinner och därigenom finns det en större möjlighet för banken att få tillbaka sina pengar.⁶⁰ De frekventa amorteringarna hjälper också långivarna att tidigt upptäcka om det är någon som får svårigheter att betala tillbaka, så man kan hjälpa vederbörande.

4.4 Högre återbetalningsgrad med hjälp av gruppträck

Många vanliga banker i u-länder har problem med låga återbetalningsgrader, det problemet försöker man i mikrofinansbanker hantera genom att låta sina kunder utföra hårt gruppträck sinsemellan. Som beskrevs ovan bildas gruppträck genom gruppformeringen. För att elda på det, så ger bankerna inledningsvis endast två av gruppmedlemmarna ett lån, när banken ser att de klarar av att hantera lånen så ges ytterligare två möjligheten, för att till slut även den sista, som brukar vara gruppledaren ska få ta sitt första lån. Övervakningen av de inledande lånen varar över någon eller ett par månader. En annan metod för att öka gruppträcket är att låta alla transaktionerna ske helt öppet på de veckovisa centrummötena. Därmed kan alla se om man lyckas betala tillbaka eller inte, detta gör att medlemmarna verkligen inte vill försumma lånet, och återbetalningsgraden kan öka.⁶¹

58 Islam, Microcredit and poverty Allevation, 2007, s.11

59 Hashemi och Schuler och Riley, Rural credit programs and women's empowerment in Bangladesh, 1996, s.648

60 Yunus, Jolis, De fattigas bankir, s.115 & 122-123

61 Khandker, Khalily, Khan, Grameen Bank: Performance and Sustainability, 1995, s.10-11

4.5 Veckomötenas fördelar

En stor bekvämlighet för kunderna till MFI är att de slipper ta sig till banken för att göra sina transaktioner. I stället så kommer bankanställda ut till byarna och deltar på centrummötena. Att ha centrummöten där flera grupper är med ger även en fördelar till banken då de kan sköta många transaktioner på samma ställe på kort tid vilket minskar deras kostnader, jämfört med om de skulle åka runt till var och en.⁶²

62 Armendáriz och Morduch, *The Economics of Microfinance*, 2005, s. 86

5. Sammanfattning: Mikrofinansinstitutens roll på finansiella marknader

Över 90 procent av de minst utvecklade ländernas befolkning saknar tillgång till formella finansiella källor, detta på grund av att de har för låg kreditvärdighet enligt de vanliga bankerna. När då de fattiga människorna måste ta lån för att till exempel köpa råvaror till sin produktion, så vänder de sig till lokala informella långgivare, som ofta är låntagarens arbetsgivare eller kund. De lokala långgivarna tar ut ocker räntor eller drar på annat sätt in pengar på dessa lån så att låntagaren tvingas att förlita sig på fortsatta smålån från samma långgivare utan att ha någon chans att ta sig ur fattigdomen.

Det är här mikrofinansinstituten kommer in och försöker ge de fattiga lån till överkomlig ränta, och därigenom försöka få låntagarna ut ur fattigdomen. MFI:en tar sig an problemen som de vanliga bankerna har, bland annat genom att erbjuda säkerhetsfria grupplån, där låntagarna själva formerar grupperna. Detta ger dem den information de behöver utan att det kostar en massa för att kontrollera och övervaka kunderna då gruppmedlemmarna själva får incitament att sköta detta. Att säkerheter inte behövs för lånen ökar den potentiella utbredning av krediterna. Lånen har även mindre och mer frekventa amorteringar. Detta gör att man tidigare kan upptäcka om någon har finansiella problem, det minskar också den psykiska belastningen för låntagarna att ge ifrån sig en så stor summa pengar som det kan bli om man amorterar färre gånger. I jämförelse med de lokala långgivarna så sänker MFI:en räntan avsevärt. I stället för att tjäna pengar på låntagarnas fördärv, försöker MFI:en att få dem ut ur fattigdomen, genom att låta dem ta tag i sitt eget öde och utvecklas på både ett ekonomiskt och personligt plan.

6. Mikrokrediters påverkan

Mikrokrediter ges till fattiga människor som inte har tillgång till några säkerheter, och har som syfte att reducera fattigdom. Med tiden har man också kommit fram till att fattigdom inte endast innebär att man har ont om pengar utan det innebär även andra saker som dålig tillgång till utbildning och dålig hälsa. Krediterna ger låntagarna möjligheter att bygga tillgångar för att kunna få större vinster och därmed förse sin familj med mat och trygghet. Mikrofinans och mikrokrediter ger deltagarna möjlighet till att reducera risker, genom diversifiering och konsumtionsutjämning.

Många är de undersökningar som påvisar att mikrofinansiering har en positiv påverkan på inkomster och sparande för deltagarna.⁶³ Det har även visat sig att de har en förbättrande effekt på många andra levnadsförhållanden för de fattiga bankmedlemmarna. Vanliga förbättringar är näringsintag, sjukdomsförebyggande och läkarvård, barns utbildning och barnarbete. Stigande självförtroende är en annan effekt och kan hjälpa som botemedel för att få slut på misshandel i hemmet. Dessa förbättringar sker ofta i små steg, som är proportionerliga till de ökade inkomsterna som ett lyckat mikrofinansutnyttjande kan åstadkomma.⁶⁴ Förbättringarna är vanligtvis större om det är kvinnorna som får ta del av banktjänsterna.

I en undersökning i Indien visar Chen och Snoddgras att de som fått tillgång till tjänsterna har ökat sina inkomster, förbättrat sina bostäder, ökat utgifterna på kapitalvaror och skickat fler barn till skolan. De fann även att inkomstdiversifiering, hantering av finansiella kriser och utgifter på mat, var faktorer som förbättrades av ett medlemskap.⁶⁵ Vidare har det kvinnliga deltagandet åstadkommit en positiv påverkan på såväl barnadödligheten, fertilitet som skolgång (speciellt för flickor) i Bangladesh.⁶⁶

Om krediterna kan ge de fattiga en större budget så kommer även färre barn behöva användas hemma som arbetskraft, vilket annars är vanligt. De kan då i stället få gå i skolan. Dessa barn kan sedan hjälpa sina föräldrar med läsningen (som kanske är analfabeter) och ta in information som kanske ytterligare ökar produktiviteten i deras ekonomiska aktiviteter.

63 Dunford, Evidence of microfinance's contribution to achieving the millennium development goals, 2006, s.20

64 Robinson, The microfinance Revolution, 2001, s.116-117 & 121

65 Chen och Snoddgras, Managing Resources, activities, and risk in urban India: The impact of Sewa Bank, 2001, s.179

66 Islam, Microcredit and Poverty Alleviation, 2007, s.13

Ytterligare inkomster påverkar även de fattigas utgifter på näring. I jämförelse med rika har ytterligare inkomster större effekt på näringsutgifter när det är fattiga som får dem. Men det finns även krafter i samhället som gör att inkomsterna inte alltid går till så stor ökning i näringsintaget som det borde. Det finns argument för att de fattiga använder ytterligare inkomster till att köpa annan mat som anses vara statushöjande, för att visa sig lite rikare. Detta betyder att matbesluten kanske inte alltid grundar sig på rent näringsmässig basis.⁶⁷

I en undersökning gjord i Ghana där mödrar som fått krediter i Lower Pra rural bank, även fick delta i utbildning från banken visade det sig att dessa mödrar ammade sina barn längre och övergick till vanlig mat vid en lämpligare tidpunkt för barnen. De skötte även barnens sjukdomar på ett bättre sätt. Detta ledde till en positiv förändring i barnens längd och vikt. Det finns liknande undersökningar i Bolivia där kvinnorna har gått med i Crecer. Man kan i undersökningarna dock inte skilja finanstjänst-effekten från utbildningseffekten. Men å andra sidan så var det MFI:en som erbjöd möjligheten för utbildningen.⁶⁸ En studie från Bangladesh visade att användningen av preventivmedel var 1,8 gånger så hög bland låntagarna än bland de som inte hade mikrolån.⁶⁹

67 Ray, Development Economics, 1998, s.263-264

68 Dunford, Evidence of microfinance's contribution to achieving the millennium development goals, 2006, s.19

69 Dunford, Evidence of microfinance's contribution to achieving the millennium development goals, 2006, s.20

7. Vilka deltar i mikrofinansprogrammen? Och hur påverkas övriga befolkningen i samhället?

En viktig fråga är vilka som får ta del av mikrofinanserna. Ofta är det så att tjänsterna är avsedda för de allra fattigaste, men kommer de verkligen fram? Och kan de allra fattigaste dra nytta av tjänsterna? En annan viktig fråga är också hur de som inte tar del av mikrofinanstjänsterna påverkas? Har programmen även spillover-effekter eller omallokeras bara inkomsterna från de som inte deltar till bankernas medlemmar?

Att de allra fattigaste inte kommer med i projekten är ett vanligt förekommande problem i mikrofinanslitteraturen.⁷⁰ De allra fattigaste kanske inte alltid är rätt målgrupp för mikrofinans, utan de kan dra nytta av tjänsterna genom att kanske få något jobb av någon annan som fått mikrokrediter, eller andra samhällsliga effekter av tjänsterna. Bland sådana här fattiga ryms folk som kanske inte kan tillgodose sig lånen eftersom de ändå inte kan sälja något pga. för dålig infrastruktur där de bor. De som lider av akut matbrist kanske inte har något annat alternativ än att använda lånen till mat. Lån till sådana här människor gynnar inte någon av parterna, det finns stor risk för låg återbetalningsgrad och låntagarna blir skuldsatta med lån de inte kan omsätta till inkomstgenererande aktiviteter. När de inte klarar av att betala tillbaka kan det leda till att deras självförtroende sjunker ytterligare från redan låga nivåer. Dessa människor kanske är i större behov av direkt stöd genom olika typer av bistånd och bidrag från staten eller andra donatorer.⁷¹ I stället ska man sikta in sig på människor som besitter vissa nödvändiga personliga egenskaper och möjligheter för att klara av att sköta en ekonomisk verksamhet.⁷²

I Khandkers studie från Bangladesh visade det sig att människor som hade lägre formell utbildning och ägde mindre mark deltog oftare i mikrofinansprogrammen. 60 procent av låntagarna var människor som ägde mindre än 20 decimals land (ca 0,08 hektar) och 60 procent av hushållen där någon är låntagare styrs av en person utan formell utbildning. Khandker kommer även fram till att extremt fattiga gynnas mest av mikrokrediterna, oavsett om de deltar eller inte i programmen. Så även de som inte deltar kan se en positiv påverkan av att det kommer in mikrokrediter till byn på

70 Khandker, Micro-finance and poverty Evidence using panel data from Bangladesh, 2003, s.12

71 Robinson, The microfinance Revolution, 2001, s.18-20

72 Morduch och Haley, Analysis of the effects of microfinance on poverty reduction, 2001, s.2

grund av externa effekter. Exempelvis fick han fram att lättare fattigdom minskade med 1,1 procentenheter och extrem fattigdom med 4,8 procentenheter bland icke-deltagarna i mikrofinansbyar på grund av kvinnligt låntagande. Med detta sagt kan man konstatera att han kom fram till att mikrofinanserna bidrog till till att förbättra samhällets totala välfärd.⁷³

Grameen försöker som sagt nå de allra fattigaste i samhället, en del av den strävan ligger i deras projekt som endast vänder sig till tiggare. Även detta projekt har visat sig fungera. Med villkoret att man betalar tillbaka när man får råd, så det finns ingen tidsbegränsning. Banken är heller inte intresserad av att få tillbaka pengar som låntagaren tiggat ihop. Ett annat villkor är att det inte är någon ränta på tiggarnas lån. Med dessa villkor har 78 procent av lånen betalats tillbaka. När tiggarna får sina lån på vanligtvis 9 dollar så stärks deras självförtroende och de kan börja med dörr-till-dörr försäljning för att försöka få ihop inkomster så de kan betala tillbaka.⁷⁴

7.1 Bortom mikrokrediter

MFI brukar ofta även försöka påverka andra saker i samhället för att förbättra sina kunders livssituationer. Exempelvis, SEWA Bank i Indien försöker på olika sätt stärka de kvinnliga låntagarnas position i samhället för att förbättra deras och deras familjers välfärd, samt deras sociala position. Dessa försök att förbättra kvinnornas status gynnar även andra kvinnor som inte deltar i låneverksamheten, genom höjda löner och bättre rättigheter.⁷⁵

Grameen Bank har satt upp 16 mål i ett försök att förbättra sina medlemmars livssituationer. Mål som driver medlemmarna att agera för en högre välfärd, såväl för de själva som samhället de bor i.⁷⁶ De 16 målen hjälper att öka medvetenheten både socialt och politiskt hos låntagargrupperna.⁷⁷ De sociala målen uppmuntrar även de fattiga att bygga upp barnomsorg för att förbereda barnen på den vanliga skolan samt att avlasta mödrarna i deras vardag.⁷⁸ Målen bevisar även bankens strävan att försöka öka välfärden bland deras medlemmar på andra sätt än strikt ekonomiska.

73 Khandker, Micro-finance and poverty Evidence using panel data from Bangladesh , 2003, s.13 &19-20

74 www.grameen-info.org, 2011-01-13

75 Chen och Snoddgras, Managing Resources, activities, and risk in urban India: The impact of Sewa Bank, 2001, s.179

76 Khandker och Khalily och Khan, Grameen Bank:Performance and Sustainability, 1995, s.12

77 [Www.grameen-info.org](http://www.grameen-info.org)

78 Khandker och Khalily och Khan, Grameen Bank:Performance and Sustainability, 1995, s.12-13

En annan sak som vissa MFI försöker med är att få sina medlemmar att spara. Även om de är fattiga och har svårt att ens klara av de mest grundläggande behoven så uppmuntras de att spara. Grameen Bank har olika gruppfonder som det sparade kapitalet hamnar i, som ska användas till antingen gemensamma projekt inom gruppen eller som en försäkring för alla medlemmar. Gruppfonderna används även till att förbättra medlemmarnas hälsa, utbildning och färdigheter.⁷⁹

Vinster de fattiga får från mikrokrediter är bland annat konsumtionsutjämning och skapande av jobb till arbetslösa, men de får även nytta av olika resurser som kommer från mikrofinansdonationer. Det kan till exempel handla om infrastruktur, skolor och sjukhus. Så mikrofinansprogrammen erbjuder ett brett spektrum av möjligheter för de fattiga.⁸⁰

79 Khandker, Khalily, Khan, Grameen Bank: Performance and Sustainability, 1995, s.11

80 Khandker, Micro-finance and poverty Evidence using panel data from Bangladesh, 2003, s.2

8. Kritik mot mikrokrediter

8.1 Potentiella problem

I en norsk dokumentär⁸¹ som undersökte MFI och speciellt Grameen Bank i Bangladesh, presenterades en rad potentiella problem med mikrokrediterna. Dessa spänner från osämja bland gruppmedlemmarna till att det inte kommit fram någon forskning som visat att det verkligen har någon påverkan på fattigdom på nationell nivå.

Två röster från dokumentären som visar på hur olika folk ser på mikrokreditrörelsen är när grundaren av Grameen Foundation Alex Counts beskriver att det bästa beviset för att mikrokrediterna är positivt för fattiga är att de faktiskt används, om det inte hade varit positivt för dem hade väl ingen använt sig av dem, eller? En kvinnorrättsaktivist i Bangladesh är inte lika övertygad. Hon menar att ett bevis på hur dåligt mikrokrediterna fungerar är att de informella långivarna och höga räntorna fortfarande finns kvar på marknaden.

Ett problem som lyftes fram var att många av de som fick lån inte lyckades omsätta dem till inkomster, vilket gjorde att de blev tvungna att sälja sina hus och allt annat de ägde av värde för att betala tillbaka. Andra gav sig av, antingen på flykt eller in till stan för att försöka få något dagarbete som så småningom kunde ge dem möjlighet att betala tillbaka. Morduch berättade att ett växande antal misslyckade historier nu kommer fram vilka visar att folk kommer allt djupare ner i fattigdomen när de inte lyckas omsätta lånen till inkomster, och i stället blir skuldsatta. Vissa av dessa tog enligt Milford Bateman i stället upp nya lån, antingen från andra MFI eller från informella långivare för att täcka kostnaderna på det tidigare lånet. Han menar att på detta sätt fastnar människorna i nät av mikrokrediter. I en undersökning som Norad (Norges motsvarighet till SIDA) gjort bland 40 kvinnor med 10 års medlemskap visade att nästan alla lånade privat för att kunna betala räntorna på tidigare lån.

Om lånen inte betalades kom bankerna hem till låntagaren och gav sig inte av förrän de fått pengarna. Ytterligare ett problem är att det grupptrycket jag tidigare diskuterat även för med sig negativa effekter. När någon inte betalar tillbaka sin del så går det ut över de andra medlemmarna vilket kan skapa osämja inom gruppen, och sanktionerna som det hotas med kan vara rent våld.

81 Fanget i mikrogjeld, 2010

Ett annat problem är att banken kontrollerar medlemmarnas sparade pengar, amorteringspengar och möjligheter till framtida pengar. I stället för vanliga säkerheter använder sig bankerna av medlemmarnas besparingar vid försummelse av något lån. Vidare invändningar finns mot att lånen ska börja betalas tillbaka redan första veckan, det kan finnas svårigheter med att få igång en verksamhet så fort. Sen är många av låntagarna analfabeter. De vet ofta inte vad de skriver under på utan gör det bara för att få pengarna de lovats.

Thomas Dichter ställer sig frågan varför vi tror att alla människor i u-länderna är entreprenörer? Varför tror vi att de skiljer sig från oss? Han menar att vad de behöver är en stabil ekonomi, möjlighet till jobb och trygghet. Inte att stå ute och sälja ris bredvid 20 andra personer som gör precis samma sak, för en liten peng. Ha-Joon Cheng menar att det finns en tro om att dessa små krediter kan förvandla de fattiga till mikroentreprenörer, och föra hela landet till en ekonomisk tillväxt. Inget av detta har dock skett.

I en stor undersökning från 2007 som bland andra Q K Ahmad deltog i visade det sig att de flesta inte hade tjänat någonting på att ta lån, och än värre var att hela 1/3 av låntagarna hade fått mindre inkomster än tidigare. Vidare fann de att hygien inte var något vidare, låntagarnas barn började ofta skolan men hoppade senare av, och matintaget hade inte heller ökat något nämnvärt. En anledning till problemet var enligt deltagarna att de var tvungna att amortera varje vecka. Så deras huvudsyssla under veckan var att försöka samla ihop pengar så de klarade av återbetalningen. Detta gick ut över familjens behov eftersom att betalningarna var tvungen att göras för att undkomma straff för individerna själva eller hela deras grupp.

En annan kritik är den att räntorna är väldigt höga och att bankerna kräver sparande från medlemmarna, de måste även teckna försäkringar för lånet. Detta gör att de fattigas redan knappa resurser blir än mindre. Den effektiva årliga räntan kan ligga på 30, 40 och till och med 100 procent, medan de vanliga bankerna i Bangladesh har räntor på 12-13 procent. Ha-Joon Cheng frågar sig vilken verksamhet som har en avkastning som kan klara av att matcha de räntenivåerna?

I slutet av dokumentären intervjuas Norges utvecklingsminister Erik Solheim, och han menar att räntor på 200 procent är lite väl att ta i men räntor på 30 procent kanske man får räkna med när man efterfrågar såpass låga lånebelopp som 100 kr. Han menar även att det inte är något konstigt med att det även kommer fram negativ kritik mot en sådan rörelse som mikrokrediter, och att det såklart finns vissa problem även med den. Men han ser ändå krediterna som ett av flera bra verktyg för att

reducera fattigdomen och att verkligheten kanske ligger någonstans mellan alla framgångssagor och misslyckade historier som man får höra.

8.2 Kritik

Den starkaste kritiken kommer då man inte lyckats se någon större påverkan av mikrofinans på aggregerad fattigdom. I Bangladesh till exempel som ofta ses som ett föregångsland för mikrofinansiering har man från 1984/85 då man låg på 54 procent fattigdomsnivå på landsbygden, efter att länge legat över 50 procent nu lyckats sjunka ner till 45 procent. Vidare lyckas endast 5 procent av låntagarna, motsvarande 1 procent av befolkningen, ta sig ur fattigdomen varje år.⁸² För att komma tillrätta med detta tycker Khandker att man utöver de finansiella tjänsterna ska erbjuda andra typer av tjänster, som att förbättra låntagarnas kompetens eller kvaliteten på deras varor, vilket ytterligare förbättrar deras möjligheter att ta sig ur fattigdomen.⁸³

Det bör dock påpekas att det kan vara svårt att mäta och sen jämföra mikrokrediters påverkan då det är svårt att veta hur det hade gått för en låntagare utan lånet. Det finns sen inte alltid tillräckligt mycket data. Mikrokrediter har även en förmåga att påverka andra delar av samhället än endast inkomster. Det kan vara utbildning, infrastruktur eller andra för samhället viktiga funktioner som man kanske inte ser i en undersökning av endast inkomstökningarna i ett visst land.⁸⁴

En annan kritik är att det kan vara svårt att hitta låntagare som vill ha ansvaret över sina grupper eftersom de ofta får avsätta mer tid åt låntagandet än övriga medlemmar. Sen finns det även kritik mot de frekventa och obligatoriska centrummötena. Det kan vara långväga medlemmar som kan gå timvis för att vara med på mötena vilket såklart medför stora kostnader då de annars kunde vara hemma och jobba med någon produktivt. Detta är även en anledning till att många avslutar sitt medlemskap hos bankerna. Å andra sidan finns det undersökningar som visar på att det är många som tycker mötena är viktiga och tycker om att gå på dem.⁸⁵

Systemet med grupputlåning och grupptrycket som därigenom uppstår, kan även föra med sig vissa nackdelar. För nu riskerar de inte bara att försumma lånet själva utan de får även bära risken att deras kamrater gör det. Medlemmarna får härigenom incitament att kontrollera varandra så att alla

82 Khandker, Micro-Finance and Poverty, Evidence using panel data from Bangladesh, 2003, s.4-5

83 Khandker, Micro-Finance and Poverty, Evidence using panel data from Bangladesh, 2003, s.21-22

84 Ray, Development Economics, 1998, s.583

85 Armendáriz och Morduch, The Economics of Microfinance, 2005, s.109-110

gör sitt yttersta, men denna kontroll kostar tid, och därmed pengar.⁸⁶ Kontrollen kan även ibland slå fel eftersom gruppmedlemmarna pressar varandra att klara av att betala sin del. Detta gör att det finns risk för att det satsas på för säkra projekt som kanske har en lägre avkastning, bara för att medlemmarna ska vara säkra på att de ska kunna betala tillbaka.⁸⁷ Vidare så gör grupputlåningen att de som är mer lyckosamma låntagare saktas ner av de som inte lyckas lika bra, eftersom lånestorleken begränsas av medlemmarnas gemensamma tillgångar. Detta bidrar även till att många av de mer lyckosamma efterfrågar i större utsträckning individuella lån.⁸⁸ Det gemensamma ansvaret har även en annan nackdel. Om någon medlem trots allt inte klarar av att betala sin del, så tappar alla möjligheten till framtida lån. Detta villkor gör att medlemmar som vill ha fler lån tvingas att hjälpa försummaren och ta från sina besparingar, vilket kanske inte var tanken från början.⁸⁹ Det finns även fall där bankmannen vägrat lämna byn innan alla skulderna är återbetalade.⁹⁰

Det finns dock även bevis för att lånekontrakten inte följs riktigt så strikt som kontrakten visar. Om det är en kvinna som inte lyckas betala tillbaka, så utvärderas hon, och så mycket kapital som möjligt tas tillbaka. Men den stora skillnaden är att endast hon som försummat kastas ut ur systemet och en ny låntagare tas in i gruppen. Detta kan underminera grupputlånings-mekanismerna men förbättrar effektiviteten i lånen.⁹¹

8.3 Ränteproblematiken⁹²

Det största problemet som MFI har och som de även får mycket kritik för är deras höga räntor. I vanliga fall överstiger den 30 procent vilket är betydligt högre än vad vanliga banker erbjuder. Om man sen räknar med olika avgifter och i vissa fall obligatoriskt sparande så ökar den effektiva räntan, och kostnaden för låntagarna ytterligare. Problemet är att jämfört med bankerna så lånar de ut mycket mindre summor och är mer tjänstvänliga vilket gör att deras kostnader är mycket högre per utlånad krona. Deras system med veckomöten där bankanställda medverkar gör deras verksamheter dyrare i drift, när man sedan adderar den ofta bristfälliga infrastrukturen ökar dessa kostnader ytterligare. Andra faktorer till att räntorna stiger är ländernas bristande lagordning och den ofta höga inflationen som urholkar långivarnas kapital under utlåningstiden.

86 Armendáriz och Morduch, *The Economics of Microfinance*, 2005, s.110

87 Ray, *Development Economics*, 1998, s. 581

88 Madajewicz, *Joint liability versus individual liability in credit contracts*, 2004, s.3 & 16

89 Armendáriz och Morduch, *The Economics of Microfinance*, 2005, s.88

90 Armendáriz och Morduch, *The Economics of Microfinance*, 2005, s.88

91 Armendáriz och Morduch, *The Economics of Microfinance*, 2005, s.113

92 Hela kapitlet har källan: Nimal, *Understanding and Dealing with high Interest rates on Microcredit*, 2006

En viktig sak för MFI:en likväl som för andra företag är, för att på lång sikt kunna överleva och utveckla verksamheten, att de måste ta ut räntor som klarar av att betala utgifterna som verksamheten har. Många beslutsfattare anser dock att de höga räntorna inte är acceptabla eftersom att de stänger ute många fattiga som inte klarar av att generera en tillräckligt bra avkastning på lånen och därmed inte kan ta några lån. De tycker då att man ska införa räntetak för att få ett slut på ockerräntorna.

Ett sådant tak skulle emellertid kunna verka mot sitt eget syfte. De hoppas ju att räntetaket skulle leda till att fler människor kan ta del av krediterna. Ifall detta tak skulle bli lägre än kostnaderna så innebär det stora förluster för MFI:en och de kommer då inte kunna utvecklas. De kommer även få större problem att hitta eget kapital från marknaden då deras kreditvärdighet minskar med sjunkande vinster. Externa investerare kommer också avskräckas då de utsätts för högre risker i branschen, detta kan leda till att marknaden som helhet inte kommer kunna växa. Det finns även risk för att de fattigaste som söker de minsta lånen kanske nekas lån totalt eftersom deras lån är de dyraste för MFI:en. Det kan även ha en negativ effekt på sparande hos medlemmarna, eftersom räntetaket även kommer sänka räntan som spararna får vid sitt sparande. Om det sparas mindre får bankerna ett ännu större problem att ha tillräckligt kapital att låna ut. Så att sätta ett räntetak kan istället för att leda till att fler fattiga får tillgång till krediterna, leda till lägre utbud av krediter och att fler människor utesluts. Så det är inte rätt väg att gå för en effektivare marknad. Det har även visat sig i verkligheten att länder som har haft räntetak (som Kina och Vietnam) haft svårare att bredda marknaden och nå fler kunder.

Det finns däremot andra faktorer som man kan försöka förändra för att få ner räntorna vilket skulle förbättra möjligheterna att bredda marknaden för mikrokrediter. Man kan försöka öka konkurrensen på marknaden och effektiviteten i verksamheterna. I avsaknad av de vanliga bankerna är det oftast endast ett fåtal institut som konkurrerar på marknaden. Man kan försöka förbättra miljön på marknaden, genom att till exempel förbättra infrastrukturen för att locka fler att gå in på marknaden. I vissa länder som Kambodja kan man se att en förbättring av konkurrensen har bidragit till såväl större utbredning som lägre räntor för mikrokrediterna. Månadsräntorna i landet har under de senaste fem åren sjunkit från ca 10 till 3-4 procent. Det behövs även ansträngningar för att reducera MFI:s driftkostnader, då detta är grunden till de höga räntorna. Får man till en effektivare verksamhet och därigenom kan sänka räntorna så kommer alla vinna på förbättringarna.

9. Regressionsanalys

9.1 Undersökningens variabler

9.1.1 Human Development Index

Human Development Index (HDI) är ett mått som utvecklats av FN:s utvecklingsprogram (UNDP), och presenteras i det årliga human development report, där jag har fått min data från. HDI mäter länders utveckling i ett större perspektiv än endast ekonomiskt. HDI rankar länderna på en skala mellan 0-1 och tar hänsyn till tre olika utvecklingsmål: ekonomi, utbildning och hälsa. Om man jämför dessa tre övergripande mål med FN:s millenniemål och Grameen Banks mått på fattigdom så stämmer många av målen överens och det är också därför det är intressant att se om mikrokrediter har någon påverkan på ländernas HDI. Det är även intressant att titta på om dessa tre underliggande måtten kan påverkas olika av de oberoende variablerna.

HDI beräknas genom att ta få fram ett jämt viktat index på de tre utvecklingsmålen variabler, dessa variabler är:

Ekonomi – real per capita inkomst som är ppp-justerad

Utbildning – en kombination av andel läs- och skrivkunniga bland vuxna (viktas 2/3), och andel som börjar i skolans tre olika nivåer (grundskola, gymnasium, universitet, viktas 1/3)

Hälsa – förväntad livslängd vid födseln

Man får ett index på hur bra ett land är på varje område genom att sätta värdena i relation till sämsta och bästa tänkbara prestation, sen vägs dessa samman med lika stor tyngd för att få fram HDI-värdet. På detta sätt så kommer man kunna se på ländernas utveckling på fler områden än inkomst.

Men det finns även kritik mot måttet, till exempel så räknas en student som börjat i skolan, men om studenten senare hoppar av tas detta inte med i beräkningarna. Alla tre utvecklingsmålen värderas lika tungt, det måste inte vara den rätta värderingen. Sen tas det ingen hänsyn till kvalité, det skiljer sig en del att leva ett ytterligare år som frisk eller sjuk, vidare skiljer sig utbildningskvaliteten mellan länderna. Till sist kan man ifrågasätta om det verkligen är rätt variabler att mäta för att se de olika utvecklingsmålen, men dessa är lätta att mäta och de finns lätt tillgängliga.⁹³

93 Economic Development, Todaro, s. 59-64 & Development economics, Ray s. 28 & HDR 07/08 s. 230 & 356

Som beroende variabler kommer jag alltså använda HDI men även de tre komponenterna, BNP, kunskap och livslängd där jag har loggat BNP-värdena. För att beräkna värdena till min modell har jag tagit förändringen av indexvärdena mellan åren 2002 och 2007, exempelvis:

$$\text{HDI}_{2007} - \text{HDI}_{2002} = \text{HDI}$$

9.1.2 Andel låntagare av befolkningen

Som mått på mikrokrediter har jag använt loggade data på förändring av den andel av befolkningen som har tagit del av mikrokrediter. Dessa siffror har jag hämtat från Mixmarket.org, som har samlat in data från mikrofinansinstitut runt om i hela världen. Jag antar att effekterna av utnyttjandet av mikrokrediter inte kommer med en gång och har därför valt att använda förändringen mellan åren 2000 och 2005:

$$\text{Andel med MK}_{2005} - \text{Andel med MK}_{2000} = \text{Mikrokrediter}$$

9.1.3 Hälsoutgifter

Dessa uppgifter har jag hämtat från world development indicators. De visar summan av offentliga och privata hälsoutgifter delat på landets population. Summan innehåller kostnader för själva hälsotjänsten, botande och förebyggande, familjeplanerings- och närings-aktiviteter, och krisbistånd för hälsoändamål. Om ett land lägger mer resurser på hälsa per invånare så kan man väl hoppas på att det avspeglas i invånarnas hälsa. Det kan dock vara så att vissa fattigare länder inte kan se ett sådant samband, eftersom även om de spenderar mycket pengar på hälsa så kanske kvaliteten vården inte är tillräckligt bra, eller att alla inte har tillgång till den. Denna variabel har jag beräknat fram genom att ta medelvärde under perioden 2003-2007

9.1.4 Utbildningsutgifter

Även dessa uppgifter kommer från World Development Indicators. De visar verksamhetskostnaderna för utbildningen i landet. Även här borde man kunna se ett samband att ju mer pengar man satsar på utbildningen desto bättre utbildade borde befolkningen vara. Det finns dock risk för att alla ändå inte har råd med utbildningen, vissa barn kanske måste vara hemma och jobba. Om det är en stor massa som inte kan ta del av utbildningen som det satsas mer på så kanske inte de extra resurserna bidrar till någon ökad utbildningsnivå i landet. Eftersom jag antar att effekterna av att satsa mer på utbildning inte syns direkt så har jag räknat fram variabeln genom medelvärde under åren 2000-2005.

9.1.5 Bistånd

För att få en bra utveckling så krävs det även bistånd. Vissa av världens allra fattigaste kan vara för utblottade för att på egen hand ta sig ur fattigdomen, och då krävs bistånd.⁹⁴ Denna variabel har jag hämtat från world development indicators och innehåller bidrag såväl som hjälplån med förmånliga villkor. Bistånd kan påverka mottagarlandets välstånd antingen direkt, genom att öka inkomsterna eller tillgängligheten till sociala tjänster, eller indirekt genom att påverka tillväxten i landet. Det har även visat sig att fattiga länder påverkas i större utsträckning än medel-inkomstländer.⁹⁵ Modellens variabeln har jag beräknat genom att ta medelvärde under åren 2002-2007.

9.1.6 Utländska direktinvesteringar

Utländska direktinvesteringar (FDI) kopplas ofta ihop med utveckling för dess förmåga att fylla igen luckor i mottagarlandet. Dessa luckor kan gälla sparande, valutaväxel, statsintäkter, och kompetens. Kompetens i ledning, teknik och entreprenörskap är viktiga bitar för ett land som vill utvecklas. Den lokala ekonomin kan även dra nytta av de utländska investeringarna genom att de får affärskontakter utomlands och kan därigenom få en större marknad. Det finns dock även kritiker som menar att FDI inte är så positivt för utvecklingen utan att den i stället kanske hämmas av investeringarna. Detta eftersom till exempel kunskapsspridningen inte gör sig gällande, eller att endast en liten del av befolkningen får ta del av vinsterna. Det gör då att ojämlikheten mellan rika och fattiga ökar samt att skillnaden ökar vad gäller ekonomiska möjligheter i städerna jämfört med på landsbygden.⁹⁶ Jag hämtade datan från world development indicators och har beräknat modellens värden genom att ta ett medelvärde under åren 2002-2007.

9.1.7 Demokrati

Demokratiuppgifterna som jag har hämtat från Freedomhouse.org värderar friheten i länderna mellan 1-7, där 1 är mest fritt. Måttet består av två delar, politiska och medborgerliga rättigheter. Meningarna går isär vad gäller hur utvecklingen kan tänkas påverkas, det finns både fall av hög utvecklingsgrad i ickedemokratiska och demokratiska länder. Vissa menar att demokratier är bättre på att framhäva utveckling, och många utvecklade länder är också demokratier. Medan andra menar att det inte är beroende av demokrati utan mer på lag och ordning i länderna, och det är svårt att bestämma om vilket som föregår det andra.⁹⁷ I modellen används nivån från värderingen 2001/02.

94 Robinson, *The microfinance Revolution*, 2001, s.18-20

95 Gomanee, Morrissey, Mosley, Verschoor, *Aid, government expenditure, and aggregate welfare*, 2004, s. 364

96 Todaro och Smith, *Economic Development*, 2006, s. 710-712

97 Shihata, *Democracy and development*, 1997 s. 636-638

9.1.8 Politisk stabilitet

Denna data kommer från Worldwide Governance Indicators. Måttet mäter sannolikheten för att ett styre ska störtas eller destabiliseras genom olagliga eller våldsliga handlingar. Det inkluderar även terrorism. Varje land får en siffra mellan -2,5 – 2,5 där högre siffra visar på en större politisk stabilitet i landet. I modellen har jag inkluderat nivån av detta mått år 2002.

9.1.9 Politisk effektivitet

Datan på politisk effektivitet kommer från Worldwide Governance Indicators. Måttet försöker mäta hur bra kvalitet landets offentliga institutioner håller, och tjänsterna de erbjuder. Likväl som i politisk stabilitet så får varje land ett värde mellan -2,5 – 2,5 där högre siffra tyder på effektivare institutioner. Forskning visar på att underutveckling ofta härstammar från dåliga eller saknade institutioner i landet.⁹⁸ I modellen har jag inkluderat nivån av detta mått år 2002.

9.1.10 Regioner

Jag har även tagit med en dummyvariabel för vilken region landet ligger i. Jag har valt samma indelning som MixMarket har. I varje sådan variabel som Södra Asien till exempel så har de länder som ligger i området försetts med en etta medan övriga länder har fått en nolla. Denna variabel får med regionspecifik påverkan på utvecklingen.

98 Shirley, Institutions and development, 2005, s.611

9.2 Regressioner

Jag har använt mig av SPSS och gjort vanliga OLS-regressioner för att försöka se hur HDI och dess komponenter påverkas av mina olika oberoende variabler. Min modell har följande utformning:

$$\text{HDI} = \beta_1 + \beta_2 * \text{Mikrokrediter} + \beta_{3,4,5,6,\dots} * \text{kontrollvariabler} + \varepsilon$$

Som man kan se i tabellerna har jag gjort fem olika regressioner för varje beroende variabel där jag har fyllt på med kontrollvariabler allt eftersom, vilka det är ser man till vänster i tabellerna.

Beroende variabel: HDI					
	1	2	3	4	5
Mikrokrediter	0	0	0	0,000073	0
	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
Hälsoutgifter		-0,00003259	-0,00004095	-0,00003973	-0,00003513
		0	0	0	0
Utbildningsutgifter		0,0000768	0,0000771	0	0,00007139
		0	0	0	0
Bistånd			0,00004386	0,00004261	0,00004576
			0	0	0
FDI			0,00001643	0,00001938	0,00002141
			0	0	0
Demokrati				-0,002	0
				0,003	0,004
Politisk stabilitet				0,001	0,001
				0,006	0,006
Statseffektivitet				-0,015	-0,004
				0,011	0,012
Östasien/Pacific					-0,034**
					0,013
Östeu/CentrAsien					-0,015
					0,011
Latinam./Karibien					-0,006
					0,012
Mellanöst/NordAfr.					-0,017
					0,016
SydAsien					-0,011
					0,017
Constant	0,041***	0,045***	0,044***	0,044***	0,052***
	0,003	0,005	0,006	0,014	0,018
N	89	89	89	89	89
R2 justerat	-0,01	-0,01	-0,023	-0,03	0,003

Afrika är referensgrupp

*Signifikant på 10%

** Signifikant på 5%

***Signifikant på 1%

Standardfel i rött

Som man kan se i tabellen ovan så verkar inte mikrokrediter ha någon påverkan på HDI. Övriga variabler som är med i regressionen saknar även de signifikans (förutom Östasien/Pacific), vilket gör att man inte kan säga någonting vetenskapligt utifrån resultaten. Jag kommer dock senare i analysen försöka diskutera resultaten ändå. Den enda signifikanta variabeln i regressionen visar att länder som ligger i östra Asien eller stilla havet har något lägre HDI än andra länder.

Beroende variabel: Ln BNP

	1	2	3	4	5
Mikrokrediter	0,004 0,006	0,004 0,006	0,005 0,006	0,005 0,007	0,001 0,007
Hälsoutgifter		0 0	0 0	0 0	-0,00009978 0
Utbildningsutgifter		0 0	0 0	0 0	-0,00005575 0
Bistånd			0 0	0 0	0 0
FDI			0,00006106 0	0,00005655 0	0,00006423 0
Demokrati				0,003 0,014	0,003 0,018
Politisk stabilitet				0,003 0,027	-0,008 0,028
Statseffektivitet				0,008 0,051	0,056 0,059
Östasien/Pacific					-0,016 0,063
Östeu/CentrAsien					0,149*** 0,052
Latinam./Karibien					0,107* 0,057
Mellanöst/NordAfr.					0,061 0,075
SydAsien					-0,033 0,082
Constant	0,048*** 0,016	0,013 0,022	0,005 0,03	0,00004809 0,07	0,022 0,084
N	89	89	89	89	89
R2 justerat	-0,006	0,027	0,012	-0,024	0,035

Afrika är referensgrupp

*Signifikant på 10%

** Signifikant på 5%

***Signifikant på 1%

Standardfel i rött

Tabellen ser i mångt och mycket ut som den tidigare, förutom att det visar sig att BNP verkar vara något högre i länder som ligger i Östeuropa, centrala Asien, Latinamerika och Karibien.

Beroende variabel: Kunskap

	1	2	3	4	5
Mikrokrediter	0	-0,001	0	0	-0,002
	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002
Hälsoutgifter		-0,0000367	-0,00004328	-0,00004886	-0,00003809
		0	0	0	0
Utbildningsutgifter		0,00003231	0,0000286	0,000047	0,00002438
		0	0	0	0
Bistånd			-0,00002238	-0,00002287	0,000006987
			0	0	0
FDI			0,00001185	0,00001692	0,000018
			0	0	0
Demokrati				-0,005	-0,005
				0,005	0,006
Politisk stabilitet				-0,004	0,002
				0,009	0,01
Statseffektivitet				-0,007	-0,014
				0,017	0,021
Östasien/Pacific					-0,019
					0,022
Östeu/CentrAsien					-0,012
					0,018
Latinam./Karibien					0,005
					0,02
Mellanöst/NordAfr.					0,017
					0,026
SydAsien					0,035
					0,029
Constant	0,027***	0,036***	0,037***	0,051**	0,048
	0,005	0,008	0,01	0,024	0,029
N	89	89	89	89	89
R2 justerat	-0,011	-0,005	-0,028	-0,051	-0,056

Afrika är referensgrupp

*Signifikant på 10%

** Signifikant på 5%

***Signifikant på 1%

Standardfel i rött

Från denna tabell finns det inte mycket att hämta vetenskapsmässigt. Inga av variablerna är signifikanta, så jag går raskt vidare till de sista regressionerna.

Beroende variabel: Livslängd

	1	2	3	4	5
Mikrokrediter	-0,001 0,003	-0,001 0,003	-0,001 0,003	-0,001 0,003	0,001 0,003
Hälsoutgifter		0,00018*** 0	0,00018*** 0	0,00018*** 0	-0,000055 0
Utbildningsutgifter		0,00033* 0	0,00034* 0	0,00037* 0	0 0
Bistånd			0,0000754 0	0,0000564 0	0,0004731 0
FDI			0,000004765 0	0,000005196 0	0,000005953 0
Demokrati				-0,004 0,006	0,002 0,007
Politisk stabilitet				0,008 0,012	0,007 0,011
Statseffektivitet				-0,024 0,023	-0,008 0,023
Östasien/Pacific					-0,077*** 0,024
Östeu/CentrAsien					-0,111*** 0,02
Latinam./Karibien					-0,079*** 0,022
Mellanöst/NordAfr.					-0,097*** 0,029
SydAsien					-0,029* 0,031
Constant	0,06*** 0,008	0,09*** 0,01	0,086*** 0,013	0,092*** 0,031	0,113*** 0,032
N	89	89	89	89	89
R2 justerat	-0,01	0,154	0,135	0,118	0,376

Afrika är referensgrupp
 *Signifikant på 10% ** Signifikant på 5% ***Signifikant på 1%
 Standardfel i rött

I dessa körningar är förklaringsgraden högre. Till exempel, i den femte körningen så förklarar modellen 37,6 procent av förändringen i livslängden. Fler variabler är nu också signifikanta.

Resultaten pekar på att hälso- och utbildningsutgifter förlänger människornas livstidsutsikter. Men att leva i de regionerna som är med i regressionen verkar däremot vara negativt vad gäller hur långt liv man förväntar sig att få.

9.3 Analys

I regressionerna ovan blev många resultat utan signifikans. Det kan finnas flera anledningar till detta. Dels är min valda tidsperiod (5 år) väldigt kort, och därmed har kanske inte effekterna hunnit bli gällande i någon större grad. Såväl HDI som alla dess komponenter tar lång tid att förändra i större omfattning. En annan anledning är att användandet av mikrokrediter än så länge inte är så utbrett i många länder vilket gör det svårare att hitta någon påverkan på landets utveckling. En

annan möjlig förklaring är såklart att mikrokrediter inte har någon påverkan på ländernas HDI eller dess komponenter.

Som jag tidigare påpekat så visar flera andra forskningsresultat på att krediterna inte skulle ge någon effekt på länders utveckling. Detta bevisar även mina regressioner då ingen av dem ger några signifikanta resultat. Resultat som i all sin insignifikans och med sina låga värden, säger att krediterna skulle kunna ha negativ effekt på livslängden och kunskap, medan BNP och total HDI kanske skulle kunna stiga med fler kreditanvändare. Under uppsatsens gång har jag tagit upp potentiella för- och nackdelar med krediterna, och även om resultaten inte visar på några vetenskapliga bevis på att de har någon effekt på nationell nivå, så tror jag att om jag i stället hade analyserat på hushållsnivå så skulle jag kunna se en positiv effekt.

Förutom några regionsvariabler, så blev de enda signifikanta variablerna hälso- och utbildningsutgifter, detta i regressionerna där livslängd var beroende variabel. Dessa resultat rimmar ganska väl med vad man kan tro om variablerna. Större satsningar på vård leder förhoppningsvis till bättre hälsa och med detta till längre livslängd. Större utbildningskostnader borde även leda till att människorna lättare kan ta till sig nya saker kunskaper och därmed även hygieniska, vilket borde förlänga livstiden. Detta borde dock då även göra avtryck i regressionen med kunskap som beroende variabel, men här får jag ingen signifikans. En sak som däremot bör tänkas på är att variablernas koefficienter är båda väldigt små, vilket betyder att deras påverkan inte är så stor trots allt.

För att summera mina resultat så finner jag inga som helst stöd för att mikrokrediter ska någon effekt på varken länders HDI eller någon av HDI:s komponenter.

10. Slutsats

Mikrofinans kan förbättra levnadsvillkoren för många fattiga på flera olika sätt. Exempelvis kan företagare investera mer i sin verksamhet för att öka produktionen och vinsterna för sig själv, samtidigt som det kan generera jobb till andra fattiga i samhället. En effekt av ekonomiska framgångar och stöd från bank och gruppmedlemmar är att självförtroendet kan växa hos låntagarna, speciellt när det gäller kvinnor. Detta ger dem större utrymme i såväl hemmet som i samhället, tron på sig själva är även en viktig egenskap i deras fortsatta ekonomiska verksamhet. Andra viktiga möjligheter som mikrofinanserna erbjuder är konsumtionsutjämning och diversifiering. Lån och sparande ger medlemmarna möjlighet att hantera stora svängningar i inkomsterna och även se till så att inkomsterna inte endast litar till en källa.

En av mikrokrediternas hörnstenar är att lånen tas i grupp, och att gruppmedlemmarna har gemensamt ansvar för lånen som tas. Detta är ett viktigt villkor eftersom det skapar incitament för medlemmarna att granska och kontrollera varandra så alla sköter sig och gör sitt yttersta för att sedan kunna betala tillbaka. På detta sätt kommer MFI:en runt problemen med bristande information på den finansiella marknaden. Så långt är allt frid och fröjd med deras system. Men det finns även en baksida, för med detta gemensamma ansvar ökar risken för medlemmarna då de nu även riskerar att kompiserna försummar lånet. En annan nackdel med systemet är att det kan skapa osämja inom gruppen om någon försummar lånet och de andra blir tvingade att betala i hennes ställe med sina besparingar. Så även om bankerna inte kräver säkerheter i pant för lånen kan man hävda att det gemensamma ansvaret ligger som säkerhet och därmed så ligger alla besparingar som säkerhet för lånen. Detta leder till att medlemmarna övervakar och kontrollerar varandra vilket innebär kostnader som de tidigare inte hade. Denna kontroll kan även påverka valen av projekt som individerna tar sig för. Det kan visserligen vara bra eftersom högriskprojekt kanske sällas bort, men det kan även föra med sig att medlemmarna endast satsar på helt säkra projekt som inte ger lika hög avkastning som ett mer riskfyllt projekt skulle kunna generera. Även om det finns problem med vissa följder av grupplånen så anser jag ändå att det är ett bra system eftersom man utan detta kanske hade ramlat tillbaka till de vanliga bankernas problem med att inte ens kunna erbjuda lånen.

Andra viktiga hörnstenar är veckomötena och de frekventa avbetalningarna. Även dessa har sina för- och nackdelar. Veckomötena erbjuder medlemmarna ett tillfälle att samlas och utbyta erfarenheter vilket gör att de kan få tips om effektivare produktion. De får även tillfälle att träffa

och umgås med andra människor. Att amorteringarna sker veckovis leder även till att summorna blir ganska små vilket kan göra det enklare att skiljas från sina pengar. Men även om det är många som tycker om mötena, finns de som inte uppskattar dem lika mycket. Folk får ta sig långväga för att delta vilket innebär kostnader för dem, och de frekventa betalningarna innebär en tuff kamp för att samla ihop pengarna varje vecka, och en press på dem att lyckas eftersom det annars väntar olika typer av bestraffning. Det är klart att vissa människor missgynnas av dessa villkor men jag tycker ändå att fördelarna med veckomötena väger över eftersom det inte bara gynnar låntagarna. Det är även en fördel för banken som kan samla alla kunder på samma ställe samtidigt, minska kostnaderna och öka grupstrycket för återbetalning.

Ett sätt för folk som inte lyckats skrapa ihop pengar till amorteringen kan vara att sälja av deras egendomar vilket kanske inte var tanken med mikrokrediterna från början. Ett annat förekommande sätt är att ta nya lån. Då riskerar låntagaren fastna i mikroskulder hos flera olika långivare, både formella och informella, vilket kan föra dem ännu djupare ner i fattigdomen. Detta är oönskade effekter som blir ett resultat av villkoren som MFI:en ställer. Det är naturligtvis inte bra och här kanske man skulle kunna försöka förbättra villkoren så att dessa effekter minimeras så långt som möjligt.

Effekterna av mikrokrediters utbredning kan vara ganska svår att mäta, och jämföra. Det är svårt att veta hur en lyckosam låntagare hade klarat sig utan lånet, eller veta hur en icke-deltagare hade haft det utan krediternas tillgänglighet i samhället. För det har även visat sig att krediterna har spill-over effekter på samhället och andra människor.

Som jag presenterade i kapitel sex har man annars sett många fall där mikrokrediterna har givit positiva effekter på flera olika aspekter av fattigdom, både med höjda inkomster och sparande, som hjälper de fattiga att ta sig ur svåra livssituationer. Vidare har man även sett effekter på utbildning och hälsa eftersom fattiga, och speciellt kvinnor, har en förmåga av att satsa på att skicka barnen till skolan, köpa bättre och mer mat, och se om hushållet, så fort de får några ytterligare inkomster. Detta gör de för att på så sätt försöka få hushållet ut ur fattigdomen.

Dessa effekter är dock inte alla överens om.. Det finns även forskning som visar att mikrokrediterna inte har haft så stor påverkan på någon av aspekterna som jag tagit upp, vissa menar till och med att utvecklingen backat. Min empiriska undersökning återfinns bland den forskning där ingen påverkan hittas. Jag finner inte att användandet av krediter påverkar någon av de testade variablerna.

En fundering man kan ha angående resultat där man fått negativt utslag är ifall det är krediternas fel? Eller kan det vara något annat, så som undermålig infrastruktur eller legalt system? Jag har svårt att se att mikrokrediterna skulle kunna bidra till att förvärra fattigdomen. Vissa kanske inte klarar av att hantera lånen och riskerar därmed att få det sämre, men om man ger människor möjligheten att satsa på något projekt på lånade pengar tror jag att majoriteten kommer klara av det.

Ett stort problem som många kritiker framhäver är de höga räntorna. Dessa stänger fortfarande ute många potentiella låntagare. Eftersom räntorna är en stor inkomstkälla för MFI:en är det viktigt att de täcker kostnaderna för verksamheterna. MFI:en agerar på en marknad fylld av hinder och svårigheter, där många har försökt men få har lyckats med det primära målet att förse de fattigaste i samhället med billiga finansiella tjänster. De små beloppen tillsammans med andra tjänster som MFI:en erbjuder drar även upp kostnaderna för verksamheterna. Detta gör i sin tur att räntorna växer och blir i många fall väldigt höga. MFI:en försöker dock minska dessa så långt som möjligt eftersom att de annars kommer tappa låntagare. De försöker göra en avvägning mellan att ha tillräckligt höga räntor för att kunna finansiera verksamheten, samtidigt som de måste ha så låg ränta som möjligt för att ge låntagarna bästa möjliga förutsättning att ta lån, omsätta dem, betala tillbaka och i slutändan ta sig ut ur fattigdomen. Det som krävs för att reducera räntorna är att försöka få MFI:ens verksamheter effektivare. Detta kan till exempel göras genom förbättrad infrastruktur, eller gynnsammare miljö för nya MFI som kan öka konkurrensen.

Avslutningsvis tänkte jag försöka svara på min frågeställning om mikrokredit användning kan påverka länders HDI. Även om jag inte får några resultat som indikerar på att så är fallet, så tror jag med uppsatsens diskussioner i ryggen att om jag använt annan data skulle jag kunna få ett annat resultat som visat att HDI kan påverkas positivt. Även om det sen finns skilda meningar om hur folk påverkas av både MFI:ens villkor och själva effekterna av lånen, likväl som det även finns både framgångssagor och skräckhistorier från fältet, så tror jag att mikrokrediter är ett viktigt verktyg att reducera fattigdomen med. Inte ett fläckfritt verktyg, men ett som tillsammans med flera andra kan hjälpa fattiga människor runt om i världen ut ur fattigdomen.

Vissa säger att det kommer fram fler och fler bevis för att mikrokrediter har en positiv påverkan. Samtidigt säger andra att det kommer fram fler bevis för motsatsen. Kan det inte vara så att det kommer fram fler forskningsresultat totalt sett, som bevisar båda? Klart är i alla fall att mer forskning behövs för att hitta nya för- och nackdelar med systemet. Förhoppningsvis kan man hitta delar att förändra för att på så sätt få till ett effektivare system och därigenom kanske ena forskarna.

11. Referensförteckning

Aleem, Irfan, 1990. "Imperfect information, screening and the costs of informal lending: A study of a rural credit market in Pakistan". *The world bank review*, volym fyra, nummer tre, s.329-349.

Armendáriz de Aghion, Beatriz – Morduch, Jonathan, 2005. *The Economics of Microfinance*. The MIT Press.

Chen, Martha – Snoddgras, Donald, 2001. "Managing resources, activities and risk in urban India: The impact of Sewa Bank".

Chen, Shaohua – Ravallion, Martin, 2008. "The developing world is poorer than we thought, but no less successful in the fight against poverty".

Dunford, Christopher, 2006. "Evidence of microfinance's contribution to achieving the millennium development goals".

Fanget I mikrogjeld, NRK-dokumentär, 2010.

Gomanee, Karuna – Morrissey, Oliver – Mosley, Paul – Verschoor, Arjan, 2004. "Aid, government expenditure, and aggregate welfare". *World development*, volym 33, nummer tre, s.355-370

Hashemi, Syed – Schuler, Sidney Ruth – Riley, Ann, 1996. "Rural credit programs and women's empowerment in Bangladesh". *World development*, volym 24, nummer fyra, s.635-653.

HDR - Human Development Report, 2007-08. United Nations Development Programme.

Islam, Tazul, 2007. *Microcredit and poverty Allevation*. Ashgate Publishing.

Khandker, Shahidur - Khalily, Baqui – Khan, Zahed, 1995. "Grameen Bank: Performance and Sustainability".

Khandker, Shahidur, 2003. "Micro-finance and Poverty, Evidence using panel data from Bangladesh".

Littlefield, Elizabeth – Morduch, Jonathan - Hashemi, Syed, 2003. "Is microfinance an effective strategy to reach the millennium development goals?".

Madajewicz, Malgosia, 2004. "Joint liability versus individual liability in credit contracts".

Morduch, Jonathan – Haley, Barbara, 2002. "Analysis of the effects of microfinance on Poverty reduction".

Nimal, Fernando, 2006. *Understanding and Dealing with high Interest rates on Microcredit*. East Asia Department, Asian development bank.

Pitt, Mark – Khandker, Shahidur, 1998. "Impact of Group-based credit programs on poor households in Bangladesh: Does the gender of participants matter?". *The journal of political economy*, volym 106, nummer fem, s.958-996.

Ray, Debraj, 1998. *Development Economics*. Princeton University Press.

Robinson, Marguerite, 2001. *The microfinance revolution Sustainable finance for the poor*. World Bank Publications.

Shihata, Ibrahim, 1997. "Democracy and development". *International and comparative law quarterly*, volym 46, s.635-643

Shirley, Mary, 2005. "Institutions and development". *Handbook of new institutional economics*, s.611-638.

Todaro, Michael – Smith, Stephen, 2006. *Economic Development*. Upplaga nio. Pearson Education.

www.grameen-info.org

www.mixmarket.org

www.themix.org

www.uncdf.org

www.undp.org/mdg

Yunus, Muhammad – Jolis, Alan, 2007. *De fattigas bankir*. BookHouse Publishing. Översättning av
Vers un monde sans pauvreté,

Zeller, Manfred – Meyer, Richard, 2002. ”The Triangle of Microfinance: Finacial sustainability,
outreach, and impact”. *Food policy statement*, nummer 40.

12. Bilaga

Länder som är med i regressionerna

Albanien	Georgien	Papua Nya Guinea
Angola	Ghana	Paraguay
Argentina	Guatemala	Peru
Armenien	Guinea	Filipinerna
Azerbajdzjan	Guinea-Bissau	Polen
Bangladesh	Honduras	Rumänien
Benin	Ungern	Ryssland
Bolivia	Indien	Rwanda
Brasilien	Indonesien	Samoa
Bulgarien	Jordanien	Sierra Leone
Burkina Faso	Kazakstan	Sydafrika
Burundi	Kenya	Sri Lanka
Kambodja	Kirgizistan	Sudan
Kamerun	Libanon	Swaziland
Centralafrikanska republiken	Makedonien	Syrien
Tchad	Madagaskar	Tadzjikistan
Chile	Malawi	Tanzania
Kina	Mali	Thailand
Colombia	Mexiko	Togo
Kongo-Kinshasa	Moldavien	Trinidad och Tobago
Kongo-Brazzaville	Mongoliet	Tunisien
Costa Rica	Marocko	Turkiet
Elfenbenskusten	Moçambique	Uganda
Kroatien	Namibia	Ukraina
Dominikanska republiken	Nepal	Uruguay
Ecuador	Nicaragua	Uzbekistan
Egypten	Niger	Venezuela
El Salvador	Nigeria	Vietnam
Etiopien	Pakistan	Zambia
Gambia	Panama	